

MEGJEGYZÉSEK
AZ ÚJ MAGYARORSZÁG FEJLESZTÉSI TERV (ÚMFT)
MÁSODIK OLVASATÁNAK SZÖVEGÉHEZ¹

Fleischer Tamás²

BEVEZETÉS

Az alábbi vélemény az augusztus 30-án rendezett megbeszélésen elmondott hozzászólás szerkesztett, és értelemszer en b vített változata. E megbeszélésnek kiemelt témája volt az ÚMFT-n belül a *közlekedés*. Ugyanakkor a vélemény a közlekedési kérdéseket a teljes anyag összefüggésében tárgyalja.

„A JÓ STRATÉGIA TITKA” –

AVAGY KÉT ELVÁRÁS, FORMAI KÖVETELMÉNY A STRATÉGIÁKKAL KAPCSOLATBAN

Nyilván számos más tényez t is lehetne említeni, – én itt két olyan igényemet szeretném aláhúzni, amelyeknek formai követelményként is jellemezniük kell szerintem egy stratégiát; – és utána lehet az egyes állítások, célkit zések tartalmát vizsgálgatni, vitatni.

Az egyik elvárás **a célok, elhatározások, prioritások felépítésének a rendszerezettsége, következetessége, konzisztenciája**. Az átfogó, majd specifikus célok, prioritások, ezek feladatokra bontása csak ilyen rendszerezett összefüggésben megy z ek, hitelesek; az összefüggésrendszer biztosítja, hogy a tennivalók átgondoltak

¹ Új Magyarország fejlesztési Terv: Foglalkoztatás és növekedés – 2007–2013 (Második olvasat) A Magyar Köztársaság Kormánya 2006. augusztus 1.

² tudományos f munkatárs, MTA Világgazdasági Kutatóintézet

legyenek, ne lehessen esetlegesen másra cserélni, elhagyni, helyettesíteni ket. Gondolom, ez a követelmény világos, nem kell hosszadalmasan indokolni a szükségességét.

A másik fontos követelmény véleményem szerint **a stratégiában megjelen célkit zések általánosságának az éppen megfelel szintje**. Ezt egy kicsit magyarázni kell, nem szoktak vele eleget tör dni. Kétféle problémára hívnám fel a figyelmet. Az egyik veszélyforrás, ha a célkit zések szintje *túl általános*. Ez a gyakori eset általában olyankor fordul el , ha a terv készít i valójában nem tudnak reális stratégiai célt megfogalmazni az adott kérdésben, és ezt helyettesítik egy ál-stratégiával, egy általános kívánsággal, egy tankönyvi mondattal. Kiindulnak a helyzetértékelés egy megállapításából – mondjuk abból, hogy a fejlesztések nem illeszkednek a helyi adottságokhoz, vagy, hogy a n k és a férfiak között nincs esélyegyenl ség, – majd a negatívumot átfordítják pozitív kívánsággá: törekedni kell a helyi adottságokhoz való illeszkedésre, lépéseket kell tenni az esélyegyenl ség biztosítására; – és itt meg is állnak, ennyi lenne a stratégia. (Az év elejei Új Magyarország tervezet els hús oldalán különösen b velkedett az ilyen megfogalmazásokban, a 'törekedni kell', 'el kell érni', 'figyelembe kell venni' stb. szerkezetekben, a számonkérhetetlen kívánságokban; ehhez képest mindenképpen javulás tapasztalható a jelenlegi szövegben, de a figyelemfelhívás most sem véletlen.)

A másik lehetséges melléfogás, amikor *a célkit zések szintje túl konkrét*. Ez miért baj? – kérdezheti valaki. Azért, mert a túl konkrét tennivalók, intézkedések jelenléte arról árulkodik, hogy e teend k listája a programkészítés el tt is adott volt, és a stratégia készít i beemelték, és nem vizsgálták felül a korábbi elképzeléseket. Ha ugyanis felülvizsgálták volna, akkor levezették volna, hogy az adott intézkedés milyen magasabb célok szolgálatában válik szükségessé, és éppen az a jellemz je lenne kiemelve, ami a stratégiába illeszkedik; – azaz máris nem éreznénk *túl* konkrétan, légb l kapottnak, esetlegesnek.

Hozzá kell mindehhez tenni, hogy természetesen a célok hierarchiájában lefelé haladva kívánatos, hogy a konkrétság mértéke n jjön: azaz az átfogó stratégiai célok általánosabbak legyenek, és az intézkedések felé haladva a célok konkrétsága növekedjen.

A „3. A STRATÉGIA MEGHATÁROZÁSA” FEJEZET (IN)KONZISZTENCIA-ELEMZÉSE

A 3. pont címe alatti alcím: „3.1 Az Új Magyarország Fejlesztési Terv stratégiai céljai” Más másodrend alcím a fejezetben nincs, így az alcím formálisan funkciótlan: – vagy az egész fejezetre vonatkozik, de akkor ez kellene legyen a f - cím, vagy pedig kimaradtak további 3.2 szint alcímek.

A „stratégiai célok” kifejezés a továbbiakban nem fordul el, helyette ’Átfogó célok’ és ’Specifikus célok’ szerepelnek.

Az ÚMFT átfogó és specifikus céljai

Az ÚMFT-nek két átfogó célja van, (ezek szerepelnek az ÚMFT alcímeként is) – a *foglalkoztatás b vítése* és a *tartós növekedés el segítése* – ahogy azt a 3.1.1 pont leszögezi. Köz lük az els t a 3.1.2 pont , a másodikat a 3.1.3 pont fejt ki részletesen.

A *foglalkoztatás b vítése* átfogó célhoz három specifikus cél tartozik: a *foglalkoztatás kínálati oldalának javítása* (az egyén foglalkoztathatóságának javítása, munkaer piaci aktivitásának növelése), a *foglalkoztatás keresleti oldalának javítása* (keresletb vítés, több és jobb munkahely...) és a kett közötti alkalmazkodást el segít szabályozási mechanizmusok, ’a foglalkoztatási környezet’ fejlesztése.

A *tartós növekedés el segítése* átfogó célhoz ugyancsak három specifikus cél tartozik: a *versenyképesség javítása*, a *gazdaság bázisának szélesítése* és az *üzleti környezet* fejlesztése. Bár a *gazdaság növelése* és a *foglalkoztatás növelése* formálisan egymásnak megfeleltethet átfogó célok, felt n , hogy utóbbi esetben megbicsaklik a specifikus célok fentebb még tiszta logikája: – nem a termel k/szolgáltatók (kínálati oldal) segítése, a keresleti oldal segítése, illetve a kett t összekapcsoló mechanizmusok segítése alkotja a specifikus célokat. A *versenyképesség javítása* még tekinthet a kínálati oldal támogatásának, a *gazdaság bázisának szélesítése* címén felsorolt tételek legtöbbje azonban (a t kebevonási képességek fejlesztése, a magasabb piaci integráltság és a korszer technológiák elterjesztése, s t ebben a kontextusban a területfejlesztés is) ugyancsak a kínálati oldalt segít , a versenyképességet javító beavatkozások. Az persze eldöntend kérdés, hogy a *tartós növekedés el segítése* érdekében kit zend specifikus célok közé milyen mértékben tartozik bele ma a keresleti oldalon történ beavatkozás (a potenciális vásárlók anyagi helyzetének javítása (például a foglalkoztatás el segítségével is!) illetve fix állami kereslet biztosítása bizonyos termékek számára pl. adott térségekben); az azonban nehezen indokolható, hogy a kínálati versenyképességet serkent beavatkozások egy része miért került külön csoportba. – A harmadik specifikus cél, az *üzleti környezet fejlesztése* megint beillik a korábbi logikába, hiszen a keresleti és kínálati tényez k összekapcsolódását el segít mechanizmusok fejlesztésér l van szó.

„3.1.4 (?) Horizontális politikák”

Az ÚMFT 3.1.4 pont alatt tárgyalja a horizontális politikákat. Itt már a számozás logikájának kérdése tartalmi kérdéssé is válik, mivel a jelenlegi felosztás szerint a Horizontális politikák ugyancsak *stratégiai célok*, hiszen a 3.1 ponton belül szerepelnek. Gyanús, hogy a tervez k szándéka nem ez volt, de akkor 3.2 pontban kellene a

Horizontális politikákat tárgyalni: – és *el kellene magyarázni a viszonyukat a stratégiai célokhoz!*

Jelenleg a 3.1.4 pontban a fogalmazás kerüli a Horizontális politikák *célként* való deklarációját, helyette kétszer is a laza és elken ‘kiemelt figyelmet kell fordítani’ illetve ‘különös figyelmet kell fordítani’ kifejezéseket használja (46. p.). Megítélésünk szerint ezt a bizonytalanságot fel kell oldani, és a horizontális politikák figyelembevételének a fontosságát egyértelművé kell tenni a fogalmazásban is. Az erre utaló harmadik el író mondat szerint egyébként ‘az ÚMFT-ben a horizontális politikákat mind az ágazatok, mind a régiók fejlesztése során érvényesíteni kell’ (46. p.) – ez határozottabb megfogalmazás, viszont ugyanígy érvényes lenne a stratégiai célokra is, azaz nem ad magyarázatot arra, hogy mennyiben kell megkülönböztetni egymástól a *stratégiai célok* illetve a *horizontális politikák* érvényrejuttatását. (Illetve, ha nem kell különbséget tenni, miért alkotnak külön kategóriát.)

Az ÚMFT két horizontális politikát különböztet meg: a *fenntarthatóság feltételeinek biztosítását* és a *kohézió erősítését*. (a 3.1.4 ponton belül, azaz itt nem nyit új pontokat, mint az átfogó célok esetében történt.) A szöveg valamennyire eltérően kezeli a két politikát: a *fenntarthatóság* kifejtése esetében többségben vannak az inkább definiáló, figyelmeztető, mintsem határozott el írást megfogalmazó mondatok; ezzel szemben a *kohézió erősítése* alpontjaiban – különösen a területi kohézióra vonatkozóan – határozott kijelentések, el írások jelennek meg, a *kohézió el segítése* a dokumentum ezen fejezetében való megfogalmazása minden további nélkül tekinthető a kohézió el segítése ÚMFT célként való deklarációjának. Ha valamiben mégis kikacsint a szövegben a tervezés, és utal arra, hogy ezt nem kell olyan komolyan venni, az abban mutatkozik meg, hogy egyszer csak az el írások elközhelyesednek, és átváltnak a mindent “el kell érni” “arra kell törekedni” stílusban el adó kívánságlistába. (ld. pl. a 49. p. alsó felében lévő felsorolás.)

Összefoglalva: az ÚMFT két átfogó célt (a *foglalkoztatás bővítése* és a *tartós növekedés el segítése*) és két horizontális politikának nevezett kívánságot (a *fenntarthatóság feltételeinek biztosítása*, és a *kohézió erősítése*) állít a dokumentum tengerlyébe. Ugyanakkor elmulasztja ennek a két kategóriának az egymáshoz való viszonyát tisztázni. A továbbiakban majd látjuk, hogy ugyancsak elmulasztja a terv annak biztosítását, hogy a bevezetett célok és célkitűzések(?) számonkérhetőek legyenek a dokumentum további megfogalmazásain, *prioritásain*. A stratégiai célok bevezetése eleve akkor alapozhatná meg a továbbiakat, ha a bevezetett fogalmaknak és az ezeket el segítő *priorításoknak* valamiféle viszonyuk lenne egymással (akár homogén céloknak tekintjük a két eddig bevezetett kategóriát, akár markánsan megkülönböztetjük őket).

Az alábbiak csak érzékeltetnek két lehetséges sémát a cél-összefüggések tisztázására: természetesen lehetséges más, kevésbé merev kapcsolat is, de valamilyen rendszer mindenképpen szükséges lenne.

	A foglalkoztatás b vítése	A tartós növekedés el - segítése
A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása	prioritások	prioritások
A kohézió er sítése	prioritások	prioritások

	A foglalkoztatás b vítése	A tartós növekedés el - segítése	A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása	A kohézió er sítése
1. prioritás				
2. prioritás				
3. prioritás				
4. prioritás				
5. prioritás				
6. prioritás				

A fentiek els sorban a formális felépítettséget, a stratégia m faji követelményét kérték számon az ÚMFT f célrendszerén. Ezen túlmen en, most már tartalmi kérdésekbe is merészkedve, további kérdések tehet k fel. Nyilván ezzel kapcsolatban már a korábbiakhoz képest eltér típusú, azaz tartalmi vitába is bocsátkozunk

AZ ÚMFT két átfogó célja és két horizontális politikája összességében négy nagy beavatkozási területet érint: ezek a **társadalompolitika**, a **gazdaságpolitika**, a **környezetpolitika**, és a **területpolitika**. Megítélésünk szerint az átfogó célok keretében célszer lenne ezt világossá tenni, és valóban átfogó célkit zések szintjér l kiindulni. A jelenlegi dokumentum a társadalompolitikából kiragadja a *foglalkoztatást*, a gazdaságpolitikából a *növekedés el* segítését (mint láttuk, ennek is a kínálati oldalát), a környezetet a fenntarthatóságon belül említi, ahol viszont újra megjelenik a gazdaság és a társadalom is; végül a területi kérdések közül a *kohézió el* segítése jelenik meg ezen a szinten nevesítve.

Megítélésünk szerint a *foglalkoztatás*, a *növekedés* és a *kohézió* valójában már *prioritások*, amit a tervez k implicit módon, el zetesen kiemeltek a jelzett f beavatkozási politikákból, anélkül, hogy ennek a dokumentumban nyoma lenne. Ezt úgy lehetne rendezni, ha a dokumentum a legátfogóbb céljait valóban átfogóan határozná meg, ezzel indítana – és megfe-

lel indokolással ebb l vezetné le a most átfogó céloknak ill kohéziós horizontális politikának nevezett célkit zéseit, választásait.

A valóban átfogó általános célnak éppen a **fenntarthatóság** kínálkozik, amit komplex módon érvényre kell juttatni, és ennek érdekében eszméjének át kell hatnia az ÚMFT által kiemelt politikák mindegyikét, azaz *a környezetpolitikát, a társadalompolitikát, a területpolitikát és a gazdaságpolitikát*. A fenntarthatóság követelménye ezen az általános szinten f leg azt jelenti, hogy a hosszú távon meghatározó korlátokat figyelembe kell venni akkor, amikor rövidebb távon érvényesítendő beavatkozásokról döntünk.

A következő szinten tehát arról kell dönteni, hogy *milyen* környezet-, társadalom-, terület- és gazdaságpolitikát is kell választani. Ehhez két oldalról tudunk közelíteni: az egyik a fenti elvi szempont, (amit persze kiegészítenek más küls , pl uniós elvek, elvárások is); a másik az ország jelenlegi helyzetéb l, a helyzetértékelésb l megállapítható folyamatok, kényszerek, kötöttségek, korlátok. Ez utóbbiak magyarázzák, hogy a szigorú elvek ellenére sem kezdhetünk egy nagyon gyors, kizárólagosan a hosszú távú fenntarthatóságra koncentráló programot építeni.

Nagyon lényeges azonban, hogy ezt a döntést ne a tiszta, logikus felépítés átugrásával, az alapelvek elkenésével, fölborításával, s t mell zésével hozzuk meg, hanem lássuk világosan, hogy mi lenne a távlatos cél, és ebb l milyen engedményeket teszünk. kényszer en, a rövid távon történ túlélés érdekében.

Jelen gondolatmenet nyilván nem helyettesítheti a tervezés által végig elemzend lépéseket, ezért most tételezzük föl, hogy az alapelvek és a helyzetértékelés alapján valóban levezethet , hogy az egyes szakpolitikákon belül éppen a foglalkoztatás, a növekedés és a kohézió el segítése az a három prioritás, amit célszer kiemelni.

„3.1.5 (?) A célokhoz kapcsolódó tematikus és területi prioritások”

A pontok számozásának hiányosságai ismét tartalmi kérdéssé válnak: nem világos, vajon az ÚMFT valóban még mindig a 3.1 (Az ÚMFT stratégiai céljai) ponton belül kívánja-e kezelni a *prioritásokat*, vagy itt új pontot kezdene; illetve, esetleg már a Horizontális politikákkal új pontot kívánna kezdeni, és akkor ez már a 3.3 pont lenne.

Az ÚMFT bármiféle, az eddig kifejtettek tartalmára történ utalás nélkül leszögezi, hogy „A célok megvalósítására az alábbi tematikus és területi prioritások alapján tervezünk átfogó, operatív programokban beavatkozásokat: 1. gazdaságfejlesztés,

2. közlekedésfejlesztés, 3. társadalmi megújulás, 4. környezeti és energetikai fejlesztés, 5. területfejlesztés, 6. államreform.”

Ezzel kapcsolatban két megjegyzés megtételét tartjuk fontosnak. Az egyik, amire már az előző bekezdés is utal, nevezetesen, hogy a tematikus és területi prioritások **nem következnek a korábban deklarált célokból.**

A másik problémát az jelenti, hogy **esetenként a tematikus és területi prioritások általánosabbak, átfogóbbak, mint az 'átfogó célok'** Pl. területfejlesztés versus kohézió elősegítése, vagy társadalmi megújulás versus foglalkoztatás – de a gazdaságfejlesztés versus gazdasági növekedés elősegítése esetében is. Visszautalunk arra a korábban tett megjegyzésünkre is, hogy az 'átfogó célok'-at inkább kiemelt prioritásoknak találtuk, mintsem valóban átfogó céloknak.

A STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA, A HELYZETÉRTÉKELÉS AZ ÚMFT LEGER SEBB RÉSZÉRE

A tovább-építhetőség szempontjából mindenképpen biztató jel, hogy a stratégia egy jó, megalapozott, határozott, szinte helyzetértékelésre épül. – Itt elhagyva a méltatást, egyetlen tematikus szempontot ragadnék ki, amire a további megjegyzéseimet építeni kívánom.

A helyzetértékelésen végigvonul – ha úgy tetszik horizontális szempontként – a polarizáltság, a térségi egyenlenség problémaköre. A *foglalkoztatási* helyzetben térségi szinten jelentsek a területi eltérések, a megyeszékhelyeken és a nagyvárosokban van munkalehetőség. (p.18). A *duális gazdaság* hátrányos oldalai, a vállalatméret, a tulajdon, a K+F arány, a felemás modernizáció stb. terén mind területileg is csomósodnak, „a technológiai fejlődést megalapozó beruházások a fejlett térségekben összpontosulnak, elsősorban a leggyorsabban fejlődő térségben, Budapesten és agglomerációjában” (p.19). „Az információs és informatikai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások arányát tekintve növekedtek a területi különbségek, e vállalkozások több, mint a fele a fővárosban működik.” (p.22.) „Közlekedéshálózatunk Budapestcentrikus, és jelentsek benne a területi eltérések” (p.22.) „Az iskolázottsági, foglalkoztatásbeli, valamint a lakóhely szerinti társadalmi egyenlenségek [azonban] fokozódtak,” (p.23). Az iskolázottsági szint látványos emelkedése mellett a főváros-vidék különbség kismértékben csökkent ugyan, de a vidéken belüli különbségek jelentsek maradtak.” (p.24.). „Az elmaradott térségek nem vonzzák a képzett munkaerőt. A végzett diplomások jelentsek része elvándorol...” (p.26.). „Tovább növekszik az inaktív területi koncentrációja.” (p.29.). „Növekvő területi különbségek” „A fejlettség területi különbségei az elmúlt 15 évben nem csökkentek.” (p.33.).

Mit válaszol erre az ÚMFT? A korábban elfogadott OTK (szerintem alapvetően hibás) programja szerint a már kialakult polarizáció, az ennek nyomán nem csökke-

n , hanem az elmúlt években is növekvő területi egyenlőtlenségek orvoslására a **központok megerősítése és a fejlesztési pólusok kiemelt fejlesztése** a két első helyen említett program az 5. prioritáson belül. (p.74.). Az *együttműködés és versenyképes városhálózat* alpont (p.75.) fel is sorolja, hogy *azokat a városokat jelölték ki fejlesztési pólusnak, amelyek már ma is jelentős térszervezőkkel rendelkeznek*, magas szintű K+F, szoros együttműködést valósítanak meg tágabb környezetükkel, nagy társadalmi, gazdasági és politikai súlyuk, és magasabb igényeket is kielégít a kulturális kínálat. (p.75.). Ezek a városok tehát *már eddig is pólusként viselkedtek* – és a területi egyenlőtlenségek nem csökkentek, hanem nőtték. Ezért elhibázott a további fejlesztéseket is térség helyett központokra, régiók helyett pólusokra koncentrálni.

És cinikusnak tartom a megfogalmazás, hogy éppen akkor, amikor az anyag a pólusokról áttér „a rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése” alpontra, akkor kerül el a „vidéki térségek fejlesztése fokozottan támaszkodik a helyi adottságokra” egyébként helyes jelszava. Vagyis a pólusoknál ez még nem volt szempont, támogatás is jár nekik, meg szívják csak tovább az erőforrásokat onnan, ahonnan tudják, – a „megújuló vidék” viszont támaszkodjon csak a saját adottságaira.

A 3.1.5.2 AZAZ A 2. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

Elérkeztünk tehát a közlekedésfejlesztéshez, ami az öt másik prioritással együtt kinyilatkoztatászerűen bukkan fel a stratégiai célok ismertetését követően, és ugyanígy esetlegesnek tartom a részletezését jelentő négy pontba sorolt három szempont is (az elérhetőség javítása, a városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése, és az áruszállítás logisztikai közlekedési infrastruktúrájának a fejlesztése). Abban az értelmezésben, ahogy ezek az alpontok megjelennek és kifejtésre kerülnek, **valamennyi intézkedés centralizáló, a térségi egyenlőtlenséget fokozó, pólusokat erősítő beavatkozás** – még akkor is, ha egyébként tartalmilag indokolt lépésekről van szó. Itt tehát nem vitatjuk pl. az első városi kötőpályás közlekedés fejlesztésének a szükségességét: azt hiányoljuk, hogy az intézkedések *nem ágyazódnak bele egy olyan térségi közlekedési összefüggésrendszerbe*, amelyik összességében választ lenné képes adni a helyzetértékelésben kifejtett és itt idézett problémákra, az országon belüli fejlettségi különbségek növekedésére, a munkalehetőségek és az életkörülmények közötti olló nyílására.

Az ország nemzetközi elérhetőségének javítása

A címben nem világos, hogy mit jelent az ország, és mit az elérhetőség. A korábbi K[E]OP változatban még a „Az ország és [a] régióközpontok (nemzetközi) elérhetőségének a javítása” szerepelt, amit tartalmilag ugyancsak hibásnak (t.i. a régió helyett annak központjára koncentrálnak) tartunk, de viszont legalább világos a

programja. „Az ország” elérhet sége akkor megvalósult, amikor (kívül l) Hegyeshalomig elértek a korszer közlekedési lehet ségek: ez tehát nem a mi kompetenciánk. Innent l persze a mi dolgunk, hogy *az országon belüli térségek* elérhet ek legyenek. Az ellentmondás azonban feloldható lenne, ha nem az ország, hanem **az országon belüli térségek, a régiók**, esetleg **a kistérségek nemzetközi elérhet sége** (tehát nem is csak a központok!) szerepelne a célkit zésben, hiszen valójában éppen err l, *a területi esélykülönbségek mérséklésér l* lenne szó, ezt kellene biztosítani. Egy ilyen szempontú átgondolás rögtön rávilágít arra, hogy **helytelen, ha a nemzetközi elérhet séget a TEN tengelyekkel vagy az autópályákkal azonosítjuk**. Ha csak ezek a tengelyek szolgálnák az elérhet séget, akkor ahhoz, hogy minden térség elérhet legyen, mindenhova f vonalakat és gyorsforgalmi utakat kellene építenünk.

A megoldandó feladat éppen fordított: *hogyan kell felépíteni és használni a közlekedési infrastruktúra összességét, annak valamennyi rétegét ahhoz, hogy az elérhet ség térségi legyen, azaz ne egyes folyosókra, pólusokra koncentrálódjon*; – és mindezt lehet leg minimális mennyiség drága magisztrális tengely (autópálya, nagysebesség vasút) kiépítésével érjük el. Ez a hálózattervezés, a hálózatban gondolkodás leckéje: sajnos nem csak az ÚMFT de az el dei, az NFT-1, a Közlekedéspolitika, vagy a területi dokumentumok is elmulasztották, hogy az elérhet ség kérdéskörét ebben a megközelítésben tárgyalják, és kialakítsák *a korszerű közlekedési hálózat különböz rétegeinek az együttm ködésére alapozott rendszer tervezetét*.

A nemzetközi elérhet ségre vonatkozó pontban (p.59.) helyesen állapítja meg az anyag: „el nyben részesítjük a vasút korszer sítését. Magyarország számára azonban elengedhetetlen a közúthálózat fejlesztése is.” (p.59.). **Ennek a komolyanvétele azonban ott kezd dne, hogy a pont utáni bekezdésben nem a közutat kezdjük el ször tárgyalni** (ott is csak a gyorsforgalmi utakkal foglalkozva) és csak utána következik a vasút.

Egyébként – **az elérhet ség tágabb cél, mint a közlekedésfejlesztés**, ami alá most be van sorolva. Az elérhet ségnek két oldala van: odamegyünk a szolgáltatás helyére, vagy biztosítjuk, hogy a szolgáltatások a közelben legyenek. Ezen kívül, pl. az ország elérhet ségéhez tartozik a határátkel helyek száma, a határátkelés szolgáltatása, kapacitása, kulturáltsága, a repül terek kérdésköre, a vasúti pályaudvarok, nemzetközi fogadóhelyek min sége, a mentrendek szintje, (el lehet-e érni reggelre Brüsszelb l Budapestet és viszont) az utastájékoztató kérdésköre, kultúrája stb.

A térségi elérhet ség javítása

Megint nem világos, mir l van szó, a térségek (pláne a térségközpontok) elérhet ségér l (kívül l) (belül l) vagy a térségen belüli elérhet ségi viszonyok általános szintjének javításáról. (p.60.) De akármelyikr l is van szó, az, hogy „a régióközpontok bekapcsolódhassanak a transzeurópai folyosók forgalmába” ez az el z pontba,

az ország nemzetközi elérhet ségéhez tartozik! A következ mondatban "a kiegyensúlyozottabb területi fejl dés és a hálózat monocentrikusságának oldása érdekében szükséges" fölösleges és indokolatlan az „a sugaras mellett” jelenléte, és arról a főbi-árol árulkodik, hogy a közlekedési szakmában ma nem mernek egy értelmes mondatot leírni a térségi kiegyenlítésr l, mert attól félnek, hogy aláássák vele a már elfogadott (egyébként sok részletében hibás és joggal féltett) tervezeteket a további központosításra. Egyébként az alpont szövegén végigvonul a régióközpontok elérésének a szorgalmazása, ami növeli, és nem csökkenti a régió belüli egyenl tlenéseket.

„A f város légiforgalmának növekedése miatt a légtér zsúfoltságának csökkentése érdekében várhatóan szükség lesz a regionális jelent ség nemzetközi utasforgalmat kiszolgáló repül tereink, valamint néhány más helyi jelent ség repül terünk fejlesztésére” (p.60.). Ezt a mondatot annak sem szabadna leírnia, aki tényleg úgy gondolja, hogy a térségi repül terekre csak a f városi zsúfoltság enyhítése miatt van szükség. De ha mégis, akkor viszont az egész ügy az ország *nemzetközi elérhet sége* alpontba tartozik, és nem a térségi elérhet séghez.

'A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése'³

A pont kifejezetten a kérdéskör technológiai megvalósítására (kötött pálya, el -városi vasút) koncentráll és csak mellékesen utal a közlekedési szövetség célszer ségére. Ezzel szemben mindenképpen helyes lenne el ször tisztázni a városi és városkörnyéki közlekedés intézményi kereteit (esetleg nem ebben a dokumentumban) és azok után megfogalmazni a konkrét teend ket.

Az áruszállítás-logisztika közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése

E ponton érz dik, hogy el akar kerülni minden olyan ígérletet, amelyben elkötelezné magát a közlekedéspolitikában korábban meghirdetett 11 (13) intermodális logisztikai központ támogatása mellett. Ez örvendetes, – ugyanakkor joggal vet dik fel, hogy a szélesebb ív logisztikai koncepció jelenleg hiányzik, ennek hiányában bármi véletlenszer en, esetlegesen kerülhet bele a támogatandó fejlesztések sorába.

³ Az alpontban az els bekezdés: „Célunk a városi közlekedés zsúfoltságá-nak enyhítése. Ennek érdekében a közösségi közlekedést környezetbarát módon fejlesztjük.” (p.60) A zsúfoltság enyhítése a közösségi közlekedést fejlesztjük, – ez világos és van logikája. Miért kellett azonban éppen ebbe a mondatba belevenni a 'környezetbarát módon' kifejezést? Vajon ennek itt sz kít értelmet szántak? Miért nem szerepelt ugyanez az autópályáknál? Arra nem vonatkozik?

ÖSSZEGZ MEGÁLLAPÍTÁSOK

Az ÚMFT második olvasata alapos helyzetértékelésre épül, ugyanakkor a terv célrendszere összecsiszolatlan, inkonzisztens. Homályos az átfogó célok és a horizontális politikák egymáshoz való viszonya, nem eléggé széleskörű az átfogó célok beágyazódása a nemzeti (társadalompolitikai) célok rendszerébe, egyáltalán nincs megalapozva a prioritások és a stratégiai célok kapcsolata, és esetenként a prioritások átfogóbbak, szélesebb körűek, mint az ÚMFT átfogó céljai. A célok konzisztens rendszerbe foglalása és ebből adódó korrekciója az első feltétele annak, hogy a prioritások irányába tovább lehessen lépni.

Ezen túlmenően, tartalmi oldalról ellentmondónak találtuk azt, hogy míg egyfelől a helyzetértékelés árnyaltan bemutatja, hogy szinte minden tevékenység esetén komoly problémát jelent a térségi egyenlőtlenség, a leszakadás, a polarizáltság, addig a terv válasza a problémákra területfejlesztési oldalról egyértelműen a pólusok támogatása, a központok megerősítése. Nem látjuk bizonyítottnak, hogy azok a pólusok, amelyek eddig is léteztek, és fejlődésük nem csökkentette, hanem növelte a területi különbségeket, most fokozott fejlesztésükkel éppen a térségi kiegyelődéshez járulnának hozzá. Hiányzik annak a mechanizmusrendszernek a feltárása, ami magyarázná, hogy az eddigi térségi leszívási folyamatokat mi segítette elő, azon hogyan lehet változtatni; – ezen ismeretek hiányában nincs okunk feltételezni, hogy a további pólus- és centrumképzés elősegítése éppen az eddigiekkel ellentétes folyamatokat indítana elő.

A tovább-központosító területpolitikával harmonizál a terv ugyancsak központok további erősítését szolgáló közlekedési prioritásrendszere; – ugyanakkor mindez élesen ellentmond az kohéziós politika kívánalmainak, és megítélésünk szerint hosszabb távon a fenntarthatóság, a foglalkoztatás, és a versenyképesség szempontjainak is.

A közlekedési prioritás elemei mögül feltűnően hiányzik egy megalapozott közlekedéspolitikai. A három kiragadott cél, az elérhetőség javítása, a városi és városkörnyéki közösségi közlekedés elősegítése és az áruszállítási logisztika közlekedési hátterének megteremtése, bár támogathatónak, mégis esetlegesnek tűnik. Az elérhetőség fogalmilag egyoldalúan van a *közlekedési elérhetőségre* értelmezve, és ezen belül sem térségek, lakók, munkalehetőségek, szolgáltatások elérésére vonatkozik, hanem a tervben *kizárólag a nagy közlekedési tengelyek által elért sávok jobb (még jobb) elérhetőségéről van szó*. Ebbe a vonulatba illeszkedik az áruszállítási logisztika tárgyalása is („a fejlesztések a TEN folyosókra koncentrálnak”) itt is hiányzik az átfogó szakmai háttér-koncepció. Utóbbi félmondat érvényes a városi és elővárosi közösségi közlekedés alpontra is.

Összességében tehát a fő problémánk, hogy a megvizsgált közlekedési célkitűzések sem a fejlesztési terv szempontjából, sem a saját ágazatát tekintve nincsenek levezetve átfogó és konzisztens elképzelésekből.

Budapest, 2006. augusztus 30.

MEGJEGYZÉSEK

AZ ÚJ MAGYARORSZÁG FEJLESZTÉSI TERV (ÚMFT) MÁSODIK OLVASATÁNAK SZÖVEGÉHEZ

BEVEZETÉS	1
„A JÓ STRATÉGIA TITKA” – AVAGY KÉT ELVÁRÁS, FORMAI KÖVETELMÉNY A STRATÉGIÁKKAL KAPCSOLATBAN.....	1
A „3. A STRATÉGIA MEGHATÁROZÁSA” FEJEZET (IN)KONZISZTENCIA-ELEMZÉSE.....	2
Az ÚMFT átfogó és specifikus céljai	3
„3.1.4 (?) Horizontális politikák”	3
„3.1.5 (?) A célokhoz kapcsolódó tematikus és területi prioritások”	6
A STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA, A HELYZETÉRTÉKELÉS AZ ÚMFT LEGER SEBB RÉSZE	7
A 3.1.5.2 AZAZ A 2. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS	8
Az ország nemzetközi elérhet ségének javítása	8
A térségi elérhet ség javítása	9
’A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése’	10
Az áruszállítás-logisztika közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése	10
ÖSSZEGZ MEGÁLLAPÍTÁSOK	11